

ОНА ТИЛИНИ МАВСУМИЙ УЛУҒЛАШДАН НЕ НАФ?

**ЁХУД ДАВЛАТ ТИЛИ ҲАҚИДАГИ ҚОНУНИ
МЕНСИМАГАНЛАРГА ЧОРА КЎРИШ ВАҚТИ КЕЛМАДИМИ?**

Ҳар куни университетга борарканман, автобуснинг кенг ойналаридан атрофни кузатиб кетаман. Қадамда реклама баннерлари, иморатлар пештокига ёзилган сўзларни ўқиб бораман. Йўл устида жойлашган дўкон номлари, гўзаллик салонлари, дорихоналар ва бошқа жой номлари – бирортасини ҳам назардан қолдирмасликка ҳаракат қиламан. Энг ёмони, ҳар гал ўша сўзларга кўзим тушганида ҳафсалам пир бўлади. «Beauty salon», «Iceberg», «Pink Island», «Flowers market», «Cool kids», «New Collection», «Fashion», «Fast Food»... Кўча юзида жойлашган дўконларнинг аксарияти ажнабий тилда номланган.

Кизиғи, сизда мабодо Англияга, Америкага ёки бошқа давлатларга бориш истаги туғилса, тасаввурни бой қилингу, ўзимизнинг пойтахт кўчалари бўйлаб кичик саёҳат уюштиринг. Бу ердаги дўкон ёки овқатланиш жойларининг инглиз, рус (*баъзан француз, итальян тилларини ҳам учратиши мумкин*) сўзлар билан тўлганини, европача услубдан андаза олган қаҳвахоналарни кўриб, ўзингизни нақд хорижий давлатда юргандай ҳис қиласиз. Ўзбекча «исм» олмаган, миллийликдан заррача нишон йўқ бўлган жойларни кўргандан кейин тасаввурнинг ҳам кучли бўлишига ўрин йўқ. Бир ўйлаб кўринг, юртимизда бундай манзарага гувоҳ бўлган сайёҳ бизнинг она тилимиз ўзбек тили эканига ишонадими? Олифтарчилик билан қўйилаётган чет элча «исмлар» она тилимиз мавқеининг пасайишига бош сабаб бўлмаётимикан?

Дарҳақиқат, юртимиз кўчалари бугунги кунда «market», «supermarket», «gipermarket», «minimarket»лар билан тўлган. «Дўкон» ёки «бозор» дея ёзилган ёзувни кам ҳолларда учратамиз. Ҳар қадамда учрайдиган бу «market»лар аллақачон сўзла-

шув тилимизга қаттиқ ўрнашиб улгурди.

Албатта, чет тилларини ўрганишимиз, дунёга бўйлашишимиз жудаям зарур. Лекин бу она тилимиз – ўзбек тилига лоқайд муносабатда бўлиб, ўзга бир хорижий тилни кўқларга кўтариш керак, дегани эмас-ку. Биз нима учун инглиз тилида равон гапиришга ҳаракат қиламиз, рус тилида нотўғри талаффуз қилишга уяламиз, ўз она тилимиз шаънига путур етказишдан, ўзбек тилида енгил-елпи, баъзида тушунарсиз сўзлашишдан заррача ор қилмаймиз?!

Этибор қилганмисиз, она тилимиз мавқеи, уни асраш борасида қачон сўз боради? Бу мавсумий бўлиб, асосан 21 октябр – Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилган кун муносабати билан фақат ўша кунларда она тилимиз кадрланиши кераклиги эсимизга тушиб қолади. Юртимиздаги ҳамма мактаб, коллеж, лицей, институтларда байрам, иншолар танлови, газета, журналларда она тилимиз ҳақидаги мақолалар, ойна жаҳонда кўрсатув ва эшиттиришлар роса авж олади. Бошқа пайтлари эса ундай танловни ҳам, кўрсатувни ҳам кундузи

чирок ёкиб топа олмайсиз. Агар бехосдан бирор бир тадбир ёки давра суҳбати ўтказилиб қолса, бошқалар томонидан «Ахир, бугун тил байрами эмас-ку» деган иддао ҳам қулоққа чалинса, ажабмас. Бу кўзбўямачиликдан кимга фойдаю кимга зарар? Она тилимизни мана шундай «мавсумий кадрлаш» фарзандларимизга, келажак авлодга тилимизни омон-эсон етказиш учун етарлимикан?

Якин ойларда тилшунос олимларимиз она тилимизнинг лотин алифбосига асосланган имлосига ўзгартириш киритиш ҳақида таклиф билдиришди. Бу масала кўплаб муҳокамаларга сабаб бўлаётганидан хабарингиз бўлса керак. Алифбомизни, ёзувимизни ўзгартириш, балки керақдир, балки йўқ. Бироқ энг асосий вазифа, ёшлар онгида она тилимизга муҳаббат туйғусини уйғотиш, ўзбек тилида битилган шоҳ асарларни ўқувчилар этиборига ҳавола қилиш эмасми? Она тилимизнинг кечмиши, унинг тараққиёти учун жонидан кечишга тайёр ота-боболаримиз ҳақида фарзандларимизга кўпроқ сўзлаб бериш вақти келгандир, эҳтимол. Наздимда, олимлар баъзи моддалари бут-

кул амалда бўлмаган «Давлат тили ҳақида»ги қонунга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш, унга амал қилмаганлар учун қатъий чора кўриш ҳақида бош қотиришса, фойдадан ҳоли бўлмади.

Она тилини кадрлаш ҳақида минбарларда шунчаки хўжакўрсинга гапирамиз, сўзларимизнинг амалий исботига қизиқиб ҳам кўрмаймиз. «Давлат тили ҳақида»ги қонуннинг қабул қилинганига ўттиз йил тўлди. Бироқ бу қонун ижроси билан ҳеч кимнинг иши йўқ, ҳеч бир ташкилот, муассаса иш қоғозларини юритишда ўша қонунга биноан иш кўрмайди. Шундай экан, она тилимиз ҳақидаги қонун ижросини назорат қиладиган бирор ташкилот ёки жамоатчилик гуруҳларини ташкил этиш, керак бўлса қонундаги моддаларга хилоф иш тутганларга чора кўриш зарурдир балки. Шунда сафсатабозлик, тадбирбозликлардан узоқлашиб, она тилининг эъзозини сари чинакам қадам ташлармиз.

Махфуза ПЎЛАТОВА,
*Ўзбекистон Журналистика ва
оммавий коммуникациялар
университети талабаси*